

UPPSALA
UNIVERSITET

UNIVERSEN

”Jorden kommer inte att gå under och naturen kommer inte att bli förstörd, men förutsättningarna för mänskligheten påverkas.

Anna Rutgersson, professor i meteorologi och rektorsråd för hållbarhetsfrågor, SID 9

KOMPLEXT UPPDRAG
Per Hellman, prefekt vid institutionen för kirurgiska vetenskaper, efterlyser en större förståelse för vardagen på en klinisk institution. Att behöva förhålla sig till två huvudmän är en aspekt som komplicerar uppgiften. SID 8

”Tiden räcker inte till”

→ Fokus på karriärstöd för personal i akademien SID 4 | It-verksamheten ses över SID 6
| Grogrund för smarta idéer SID 14

INNEHÅLL

Rodrigo Hernández Vera är föreståndare för U-Print-labbet på BMC. Här visar han den studentdrivna 3D-verksamheten som ligger vägg i vägg med U-Print.

AKTUELLT

- 4 Nytt centrum för karriärstöd
- 5 EU-godkännande ska driva på HR-arbetet
- 6 It-verksamheten ses över
- 7 3D-labbet är igång
- 9 Förutsättningarna för mänskligheten påverkas
- 10 Både plus och minus ett år efter inflyttning

FORSKNING

- 12 Alzheimerbehandling visar unika resultat
- 13 Tänker nytt kring vattenfrågor

REPORTAGE

- 14 Grogrund för smarta idéer

SAMVERKAN

- 17 Forskning i samarbete med Cirkus Cirkör

TILL SIST

- 19 Krönika: Campus Gotland fyller fem år

PROFILER

- 20 Sanna Wolk

Åsa Stöllman är en av forskarna som följt universitetsförvaltningens flytt till Segerstedthuset.

Svante Axelsson, pedagogisk utvecklare och en av huvudlärarna på sommarkursen Innovation Game.

Forskning visar att det kommer fram bättre idéer i heterogena grupper. Men visst finns det särskilda utmaningar i tvärvetenskapliga grupper.

SVANTE AXELSSON, pedagogisk utvecklare, SID 14.

LEDARE UNIVERSITETSLEDNINGEN

KARRIÄR OCH KOMPETENS FÖR KVALITET

UPPSALA RÄKNAS SOM ETT av världens hundra främsta universitet. Det är vi stolta över, men det är inte en position som kommer av sig självt. Om vi ska förbli ett ledande universitet måste vi fortsätta att utvecklas, våga utmana och driva vår egen utveckling utan att kompromissa varken med kravet på kvalitet eller med våra grundläggande värderingar. Under de senaste åren har vi systematiskt arbetat med några strategiskt prioriterade områden: kvalitetsutveckling, internationalisering, karriär och kompetens samt forskningsinfrastruktur. Vi har dessutom fokuserat på framtidsutmaningar som hållbar utveckling, lika villkor och forskningsetik. Flera av dessa områden har ett rektorsråd som driver frågorna framåt.

JUST NU KRETSAR MYCKET av arbetet runt kvalitetsutveckling och karriärstöd särskilt riktat till juniora forskare. Det handlar i högsta grad om vår framtid. Uppsala universitets globala position beror till stor del på att vi lyckas skapa attraktiva miljöer och arbetsplatser som stimulerar kreativitet, uppmuntar till samarbete, väcker nyfikenhet och intresse – och ger goda utvecklingsmöjligheter. Hur gör vi då det?

”Det handlar i högsta grad om vår framtid.”

BÅDE UTVÄRDERINGEN KVALITET OCH förnyelse 2017 (Kof17) och arbetet med the European Charter and Code for Researchers har tydliggjort behovet av utvecklat karriärstöd för lärare/forskare, men också stärkt akademiskt ledarskap. Dessa två delar hänger samman och därför har vi nyligen instiftat en ny universitetsgemensam resurs för karriärutveckling – ett karriärcentrum. Centrumet ska ses som ett komplement till de erbjudanden som redan finns universitetsgemensamt och inom vetenskapsområdena. I den nya verksamheten ingår bland annat individuellt karriärstöd, stöd till hela forskargrupper och ledarskapsutbildning med fokus på att leda akademisk verksamhet. Det gynnar den enskilda läraren/forskarens utveckling och är till gagn för kvaliteten i forskningen och utbildningen.

Eva Åkesson, rektor
Anders Malmberg, prorektor
Katarina Bjelke, universitetsdirektör

REDAKTÖR: Josefin Svensson **E-POST:** universen@uadm.uu.se **ADRESS:** Universen, Uppsala universitet, Box 256, 751 05, Uppsala
BESÖKSADRESS: Dag Hammarskjölds väg 7 **TEL:** 018-471 27 35 **ANSVARIG UTGIVARE:** Urban Lindberg **LAYOUT:** Content Innovation, www.ci.se
TRYCKERI OCH PAPPER: Multifine 70 g, V-TAB Västerås är Svanenmärkt. **ADRESSÄNDRING:** Meddela din personalhandläggare, övriga prenumeranter gör skriftlig anmälan till redaktionen. **MATERIAL:** Texter lagras elektroniskt hos Universen. En del textmaterial publiceras också på Internet. Den som sänder material till Universen anses medge elektronisk lagring/publicering. För obeställt material ansvaras ej. **ISSN 0346-3664**

I KORTHET

FOTO: ANDERS BERNDT

Vid det första tillfället i seminarieriet i Humanistiska teatern diskuterades samverkan, aktivism och forskningens integritet.

Kritiska samtal i Humanistiska teatern

Förväntansfull stämning präglade premiären för en ny seminarieriet i Humanistiska teatern.

I mitten av september bjöds allmänheten in till Humanistiska teatern för kritiska samtal om aktuella samhällsfrågor. Många besökte teatern för första gången och stannade till när de kom in för att titta sig omkring. Akustik och ljudutrustning gör att frågor från publiken lätt kan höras av alla utan något störande

buller och det blir enkelt att samtala. Folke Tersman, professor i praktisk filosofi, inledde kvällens tema "Den forskande aktivisten – samverkan, aktivism och forskningens integritet". Moderator för kvällen var Henrik Berggren, doktor i historia och författare. I panelen deltog Stefan Svallfors, professor i sociologi vid Södertörns högskola, och Anna Sara Lind, professor i offentlig rätt vid Uppsala universitet.

Humanistiska teatern byggdes för att

lyfta fram det kritiska samtalet som har en viktig funktion både i forskning, undervisning och i samhället.

– Kritiska samtal är en plats för det fria ordet och den gränslösa dialogen. De har en väsentlig funktion för att komma närmare lösningar på viktiga samhällsfrågor, säger Anna Singer, ställföreträdande vicerektor för vetenskapsområdet för humaniora och samhällsvetenskap och ansvarig för samtalsserien.

Samtalsserien är finansierad med medel från privatpersoner, företag och organisationer som har sponsrat stolarna i teatern.

Anders Berndt

Två samtal till under hösten

■ Under hösten planeras ytterligare två samtal i serien. Den 16 oktober lyfts den politiska toleransens nödvändighet för demokratin och den 20 november är temat religion, stat och politik.

50 år sedan konsistoriebråket

■ Den 28 oktober 1968 fick en grupp studenter tillträde till konsistoriets möte, och även till sammanträdet där efter. Men dåvarande rektor Torgny Segerstedt meddelade då att någon fortsatt studentmedverkan i konsistoriet inte skulle förekomma.

Beskedet möttes av protester, och

vid mötet den 2 december 1968 togs bilden till vänster där studenter bankar på konsistoriets dörr under en protestaktion.

Och protesterna gav resultat. Året därpå släpptes student- och lärarrepresentanter in i konsistoriet, vilket var en seger för studentinflytandet.

Uppsala universitet på plats 87 i världsranking

■ Universitetet intar plats 87 på topp 100-listan när Times Higher Education (THE) rankar världens bästa universitet 2019. Förra årets placering var 86. Uppsala universitet är ett av tre svenska lärosäten på topp 100-listan. De övriga två är Karolinska institutet på plats 40 och Lunds universitet på plats 98.

FOTO: DAVID NAYLOR

Aishwarya Ingemarsson studerar till grundskolelärare och var en av universitetets välkomstringare i samband med terminsstarten.

5 000

SAMTAL ringdes för att välkomna nya studenter till universitetet. Välkomstringarna gjordes av studentmedarbetare med några terminers erfarenhet av universitetsstudier.

– När det gäller scheman och studieadministration har de nya studenterna bra koll. De ställer däremot många praktiska frågor om kurslitteratur och studentlivet, säger Alexandra Abde, informatör vid kommunikationsavdelningen.

Beatleskonsert i universitetsaulan

■ I samband med universitetets födelsedagsfirande den 6–7 oktober ger Kungliga akademiska kapellet två Beatleskonserter i universitetsaulan. Konserterna fyra sångare har valts ut genom en audition dit alla studenter och anställda var välkomna att söka.

Tillsammans med Kungliga akademiska kapellet och ett särskilt sammansatt popband ska studenterna framföra flera av Beatles klassiker.

– Vi vill göra vår egen Uppsala-version av deras musik, förklarar dirigenten och konstnärlige ledaren Stefan Karpe, director musices vid Uppsala universitet.

FOTO: UPPSALA-BILD/UPPLANDSMUSEET

Studenter protesterar vid konsistoriets port den 2 december 1968.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

“Vi ska finnas som en resurs för att forskarna ska kunna göra sitt jobb på bästa möjliga sätt”, säger Carin Eriksson Lindvall, chef för enheten för karriär och ledning i akademien. Från vänster: Cajsa Ekstav och Anna Westin, båda kompetensutvecklare, enhetschef Carin Eriksson Lindvall och Rabbe Hedengren, karriärutvecklare. De utgör tillsammans enheten för karriär och ledning i akademien.

Nytt karriärcentrum för personal i akademien

Sedan början av höstterminen finns ett nytt karriärcentrum för disputerade forskare, lärare och ledare på plats vid universitetet.

– Att det finns stöd för den egna utvecklingen och för forskningsgruppens samarbete är centralt, säger Carin Eriksson Lindvall.

Behovet av ett tydligare och utökat karriärstöd har bland annat lyfts i slutsatserna efter arbetet med Kvalitet och förnyelse 2017 (Kof17) och i universitetets handlingsplan för kvalitetsarbete. Där pekar man ut två områden som särskilt viktiga.

– Det handlar om att stärka det aka-

demiska ledarskapet och intensifiera arbetet med att utveckla karriärvägar och karriärstöd, säger Carin Eriksson Lindvall, chef för enheten för karriär och ledning i akademien vid avdelningen för kvalitetsutveckling.

Att det ska finnas ett tillgängligt karriärstöd är också något som lyfts i utvecklingsarbetet inför universitetets ansökan till Charter and Code (se artikeln här intill).

FÖR ATT TILLGODOSE BEHOVEN har ett karriärcentrum med ledarutveckling för forskande personal inrättats. Beslutet fattades i mars och verksamheten är nu igång.

– Vi erbjöd redan tidigare karriärstöd och ledarutveckling, men nu försöker vi tydliggöra och förstärka vårt erbjudande, säger Carin Eriksson Lindvall.

KARRIÄRCENTRET VÄNDER SIG TILL disputerade forskare, lärare och ledare i kärnverksamheten. Något som är helt nytt är en kurs som vänder sig till postdoktorer. Det är en kombination av webbaserad coaching och fysiska möten.

– Det här är ett internationellt program som används vid flera andra lärosäten. Vi har anpassat det efter våra förutsättningar, men det bygger på idén att många som kommer in som postdoktorer brottas med liknande utmaningar. De är i en fas då de måste gå in för sin forskning med fullt fokus under en begränsad tid, säger Rabbe Hedengren, karriärutvecklare.

– Det finns därför vissa saker som alla kan ha nytta av, oavsett forskningsområde. Det handlar bland annat om projektledning, hur man skapar karriärplaner och hur man hanterar och prioriterar sin tid, fortsätter han.

Det finns även möjligheter att få individuellt stöd och hjälp med att ut-

veckla forskargruppens samarbete. Ofta i form av coaching eller reflekterande samtal.

– Att vara forskare är ofta ett tufft jobb. Du utsätts för press från arbetet, men också när det gäller till exempel finansiering. Du kan också få en roll där du ska leda andra självständiga forskare. Då kan det vara bra att ha reflekterande samtal med någon utanför gruppen, säger Carin Eriksson Lindvall.

DET FINNS ÄVEN ETT program för ledarutveckling som vänder sig till seniora forskare. Utbildningen ska stärka både det egna ledarskapet och forskargruppen, men också Uppsala universitet som forskningsaktör. Den nystartade enheten samarbetar också kring strategiskt ledarskap inom nätverket U4 och erbjuder ledarskapsprogram som stöttar forskare som nyligen blivit forskningsledare, liksom kurser och föreläsningar om olika ämnen.

– Vi hoppas att det ökade fokus som finns på karriär- och ledarskapsfrågor ska göra skillnad, säger Carin Eriksson Lindvall.

Josefin Svensson

Karriär och utveckling

■ Uppsala universitets enhet för karriär och ledning i akademien vid avdelningen för kvalitetsutveckling erbjuder karriärstöd, handledning, ledarskapsprogram, grupputvecklingsinsatser och konsultativt stöd till universitetets forskare, lärare och ledare.

■ HR-avdelningen erbjuder bland annat utbildning för chefer med arbetsgivaransvar (framför allt prefekter och chefer vid universitetsförvaltningen).

👉 Läs mer: mp.uu.se/web/info/anstallning/kompetensutveckling/interna/ledare

EU-godkännande ska driva på HR-arbetet

I maj skickade Uppsala universitet in sin ansökan till EU-kommissionen om att ansluta till det europeiska regelverket Charter and Code. Ett godkännande innebär att universitetet får använda sig av kvalitetsstämpeln "HR Excellence in Research" och förbinder sig till ett omfattande utvecklingsarbete med fokus på bland annat karriärstöd.

– Vi är det första större lärosäte i Sverige som har skickat in en ansökan. Hittills är det bara Luleå tekniska universitet som är med, säger Anna Ledin, utredare vid avdelningen för forskningsstöd.

Anna Ledin

Ett godkännande från EU-kommissionen innebär däremot inte att arbetet är klart, snarare tvärtom.

– Det betyder att vi åtar oss att bli utvärderade av oberoende internationella experter i olika omgångar, och att vi däremellan jobbar med att utveckla de åtgärder vi föreslagit i ansökan, säger Anna Ledin.

SEDAN I SEPTEMBER FÖRRA året har en arbetsgrupp med representanter för olika delar av universitetet jobbat med ansökan. Till sin hjälp har de haft en bred referensgrupp med representanter från samtliga vetenskapsområden. De har även fört en dialog med personalorganisationerna och det nystartade nätverket Uppsala University Post Doc Association.

Arbetsgruppen har bland annat analyserat vilka områden universitetet behöver utveckla för att uppfylla regelverket enligt Charter and Code.

– Det handlar till exempel om att vi måste utveckla vårt karriärstöd och bli bättre på att ta hand om de forskare som kommer hit, säger Mats Larhed, professor vid institutionen för läkemedelskemi, som leder arbetet.

Mats Larhed

Analysen mynnade ut i en lista med förslag på hur man kan åtgärda de luckor som identifierats. Den listan skickades med i ansökan till EU-kommissionen.

– Nu väntar vi på återkoppling. Om de tycker att vår åtgärdsplan är bra inleds arbetet med att en oberoende internationell expert kommer hit och pratar med oss och de berörda avdelningarna. Sedan har vi 24 månader på oss att börja implementera planen, säger Anna Ledin.

Arbetet fortsätter sedan i cykler om 36 månader med utvärderingar däremellan.

Men varför ska universitetet vara med i ännu ett regelverk? Räcker

Ett godkännande från Charter and Code innebär bland annat att universitetet får använda sig av kvalitetsstämpeln "HR Excellence in Research".

det inte med de som redan finns?

– Den övergripande tanken med Charter and Code är att vi ska arbeta för att bli ett bättre och mer attraktivt lärosäte att komma till för att forska och undervisa vid. Europa är en brokig kontinent med en massa olika regelverk, och då ska det här vara någonting enhetligt att luta sig mot, säger Anna Ledin.

EN ANNAN ANLEDNING TILL att universitetet ansöker om att vara med är nätverket the Guild.

– Där är alla övriga 18 medlemmar med i Charter and Code. Sedan har vi också Horisont 2020 som puffar för att fler ska ansluta sig, säger Anna Ledin.

Redan i dag är det inskrivet i EU:s ramprogram Horisont 2020 att de lärosäten som får medel har en skyldighet att vidta åtgärder för att implementera regelverket för Charter and Code.

– Vi vet inte vad som händer i nästa ramprogram, men frågan är nog om förväntningarna kommer att skruvas upp ytterligare, säger Mats Larhed.

Universitetet hoppas nu få återkoppling från EU-kommissionen under hösten. Då ska också en projektorganisation vara på plats.

– Det här är ett prioriterat projekt och det finns ett enormt engagemang och behov av att jobba med de här frågorna vid universitetet, säger Anna Ledin.

Josefin Svensson

Regelverk för forskning i EU

■ Charter and Code (the European Charter for Researchers and the Code of Conduct for the Recruitment of Researchers) är ett regelverk som EU-kommissionen tog fram 2005 för att stärka europeisk forskning, samt för att stödja och strukturera den europeiska forskningspolitiken. Genom stadgan vill man förbättra forskningens villkor, främja den öppna arbetsmarknaden för forskare genom att öka mobiliteten, motverka diskriminering, underlätta utbyte av kunskap och verka för ett kontinuerligt kvalitetsarbete.

■ Uppsala universitet skickade in sin ansökan till EU-kommissionen i maj. Ett godkännande, som väntas inom tre till sex månader, ger universitetet rätt att använda kvalitetsstämpeln "HR Excellence in Research". Den visar på universitetets arbete för korrekta och transparenta rekryterings- och bedömningsförfaranden för forskares anställningar och karriärutveckling.

FOTO: JOSEFIN SVENSSON

HALLÅ DÄR
SONCHITA BAGCHI,
forskare vid institutionen för
farmaceutisk bioteknik.

"Postdoktorerna hamnar mellan stolarna"

1 Du är ordförande och grundare av Uppsala University Postdoc Association (UUPA), ett nätverk för postdoktorer vid Uppsala universitet. Varför bildades nätverket?

– När jag gick från att vara doktorand till postdoktor upptäckte jag att det inte fanns några strukturer för att få hjälp eller stöd. Många postdoktorer var missnöjda med sina villkor men hade inte någon representant som drev deras frågor. Därför fanns ett behov av att gå samman för att få en röst.

2 Vilken typ av frågor driver ni?

– Vi får in många frågor om anställningsvillkor, finansiering och karriärstöd. Vi vill uppmärksamma postdoktorernas arbetssituation och samarbetar med andra universitet för att få igång ett nationellt nätverk.

3 Vilken typ av karriärstöd behöver du som postdoktor?

– Universitetet har ett jättebra och välstrukturerat stöd för doktorander och unga forskningsledare, men postdoktorerna som befinner sig någonstans däremellan hamnar mellan stolarna.

– Jag skulle gärna se att det fanns ett strukturerat stöd där man till exempel har en studieplan. Kanske med milstolpar som man ska uppnå efter en viss tid för att komma vidare i karriären. Jag skulle också vilja att det fanns rådgivning kring framtida karriärmöjligheter både inom och utanför akademien.

4 Känner ni att ni får gehör för era frågor?

– Ja, vi har bland annat pratat med rektor och enheten för karriär och ledning i akademien och fått positiva kommentarer. Jag tror att det finns goda möjligheter att skapa ett bättre karriärstöd och möjligheter för unga forskare vid Uppsala universitet.

Josefin Svensson

+ UPPSALA UNIVERSITY POST DOC ASSOCIATION

Nätverket är medlemsdrivet och grundades 2017 för att stötta och representera postdoktorer vid Uppsala universitet. Det har omkring 40 medlemmar vid universitetet.

➤ Läs mer: sites.google.com/view/uupa

Samlat grepp kring it-tjänster

I början av höstterminen påbörjades det konkreta arbetet med att ta fram förslag på vilka tjänster som ska ingå i en universitetsgemensam it-verksamhet.

– Vi har fått i uppdrag att ta fram ett förslag på vilka delar av universitetets it-verksamhet vi bör arbeta med gemensamt. De delar som vi identifierar kommer att ingå i en organisation som ska ledas av en it-direktör. Det blir sedan han eller hon som får ansvar för hur verksamheten ska organiseras, säger Therese Iveyby Gardell, biträdande universitetsdirektör och projektledare.

Therese Iveyby Gardell

UNIVERSITETETS IT-VERKSAMHETEN ÄR i dag en kombination av en centraliserad och en decentraliserad organisationsstruktur. Den styrs och organiseras vid it-avdelningen vid universitetsförvaltningen, intendenturer, institutioner, samt vid universitetsbiblioteket.

– Det vi ska göra nu är att titta på alla

tjänster och lösningar vi har inom it och fundera på vad som vore klokt att göra gemensamt. Om det finns många som är bra på en viss typ av frågor bör de jobba ihop i stället för var och en för sig. Det handlar om att sammanföra kompetenser och koncentrera verksamheten för att göra den bättre, säger Therese Iveyby Gardell.

SAMMANLAGT JOBBAR OMKRING 200 personer med it vid universitetet, hur kommer de att påverkas av projektets arbete?

– Tanken är ju att vårt förslag i förlängningen ska leda till ett nytt sätt att organisera verksamheten. Det kan eventuellt betyda att man får en ny chef, eller att man får fler kollegor och kommer

”Det står inte i vårt direktiv att vi ska spara pengar. Vi ska göra det här för att höja kvaliteten. Sedan är det klart att vi ska vara effektiva.”

Therese Iveyby Gardell

att ingå i en större gruppering. **Är projektets mål också att spara pengar?**

– Nej, det står inte i vårt direktiv att vi ska spara pengar. Vi ska göra det här för att höja kvaliteten. Sedan är det klart att vi ska vara effektiva. När man samordnar verksamheter minskar man dubbelarbete, och då sker besparingar per automatik.

Therese Iveyby Gardell är medveten om att förändringsprocesser ofta skapar oro i en organisation. Hon betonar att målet är att koncentrera vissa verksamheter för att öka kvaliteten.

RESULTATET AV projektgruppens arbete planeras att vara klart i december. Då ska man ha klart för sig vad som ska ingå i den universitetsgemensamma it-verksamheten och vilka funktioner som berörs. Förhoppningen är också att en ny it-direktör är på plats till årsskiftet och kan ta itu med att se över organisationen.

– Sedan blir implementeringen av den nya organisationen en annan sak. Vissa delar kanske kan komma igång redan under 2019, medan andra tar längre tid.

Josefin Svensson

Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt.

”Den påverkar inte vår sektor särskilt mycket”

Den 1 juli trädde den nya förvaltningslagen i kraft. Lagen har moderniserats, framför allt för att stärka enskildas rättigheter och öka effektiviteten i förvaltningsprocessen. Men för medarbetare vid Uppsala universitet innebär den nya lagen inga större förändringar.

Den nya förvaltningslagen innehåller bland annat delvis nya regler om serviceskyldighet och samverkan, samt nya regler om hantering av överklaganden. Enskilda kan till exempel kräva att ett ärende avgörs snabbare genom införandet av så kallad dröjsmålstalan. En annan nyhet är att tolkning och översättning blir en uttrycklig rättighet.

Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt vid juridiska institutionen, menar att den nya lagen faktiskt inte kommer att innebära så stora förändringar för medarbetare vid universitetet:

– Den påverkar inte vår sektor särskilt mycket. Lagen innehåller ganska få förändringar där några kan medföra åtgärder på marginalen. Det gäller till exempel serviceskyldighet och samverkan med andra, men det här är sådant som vi redan är ganska duktiga på, säger han.

Den största förändringen sker i hanteringen av överklaganden av beslut.

– Här ska vi numera skicka vidare ärendet till nästa instans, oavsett om vi ändrat beslutet eller inte. Det kommer att innebära lite mer administrativ hantering, säger Olle Lundin.

Han menar att många andra myndigheter påverkas mer av den nya lagen än högskolesektorn.

– Vi har till exempel skrivningar i högskoleförordningen som begränsar möjligheterna att överklaga. Därför blir genomslaget av den nya förvaltningslagen inte så stort.

Josefin Svensson

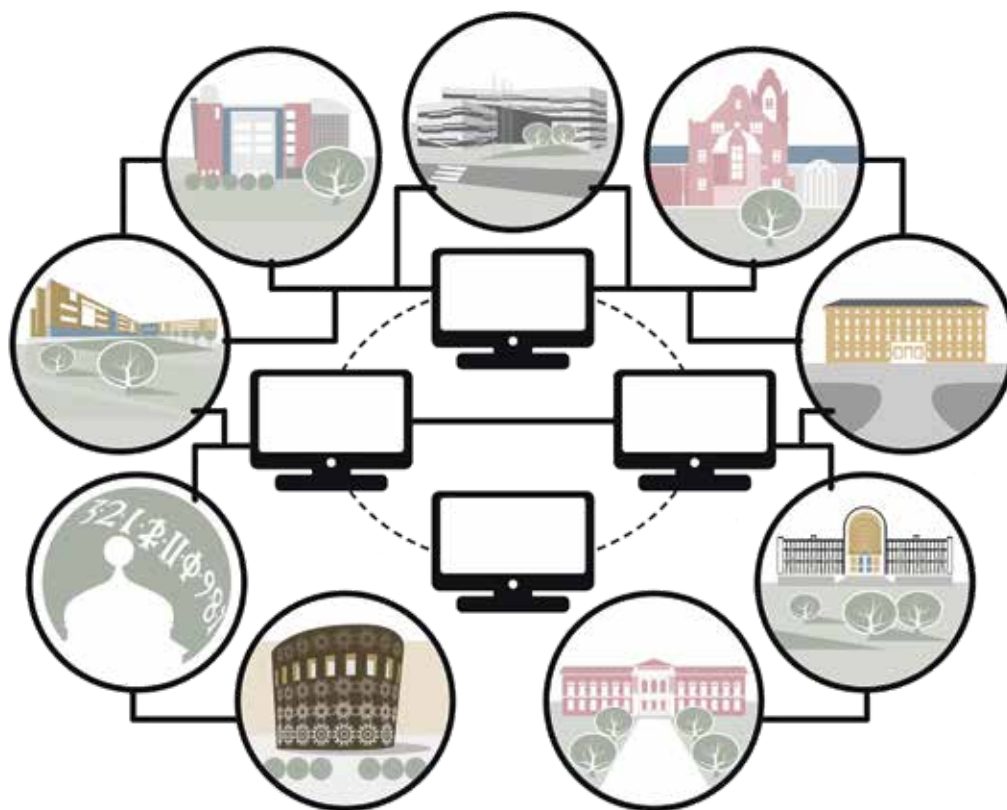
➤ **Förvaltningslagen:** Den nya lagen (2017:900) finns att läsa i sin helhet på www.riksdagen.se

Universitetsgemensam it

■ Projektet ska ta fram förslag på vilka av universitetets it-verksamheter och medarbetare som ska ingå i den gemensamma it-verksamheten. Det ska också ta fram underlag till beslut.

■ Den universitetsgemensamma it-verksamheten ska ledas av en it-direktör, underställd universitetsdirektören.

■ En it-nämnd bestående av universitetsdirektören, de tre vicerektorerna, överbibliotekarien samt en studentrepresentant ska inrättas. Nämnden ska besluta om övergripande mål, riktlinjer och prioriteringar.

Universitetets it-verksamhet ska analyseras för att identifiera vilka delar som ska organiseras gemensamt. Beslutet om projektdirektivet fattades av rektor den 25 september. Bilden är inte en beskrivning av organisationen utan enbart en illustration.

Det finns två olika typer av skrivare i labbet. Den här använder en polymervätska som med hjälp av laser fixerar formen enligt den ritning som skickats till skrivaren. Skrivaren på bilden till höger använder trådar av plast som hettas upp och formas.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

Rodrigo Hernández Vera är forskare vid institutionen för medicinsk cellbiologi och föreståndare för 3D-labbet U-Print.

Rodrigo Hernández Vera visar en cellinkubator som han tagit fram för att på ett enkelt vis kunna avbilda cellers tillväxt. "Med den här behållaren och en mobiltelefon kan man avbilda tillväxten i realtid. Vi har blivit kontaktade av forskargrupper över hela världen som är intresserade av verktyget", berättar han.

3D-labbet har producerat flera hundra utskrifter till forskargrupper, företag och entreprenörer.

3D-skrivare ger nya möjligheter

I 3D-labbet U-Print på BMC produceras både prototyper och forskningsverktyg i de två 3D-skrivarna. Labbet invigdes i maj och är en resurs för hela universitetet.

– Vi har gjort flera hundra utskrifter i 3D till forskargrupper, företag och entreprenörer. Sedan i maj 2018 är vi en så kallad "core facility", men vi har funnits på plats sedan 2016 som en del av institutionens verksamhet, berättar Rodrigo Hernández Vera.

Han är forskare vid institutionen för medicinsk cellbiologi och föreståndare för U-Print-labbet.

– Vi gör till exempel benmodeller som används i undervisningssyfte och som i framtiden i vissa fall kan användas för operationsplanering.

FÖR ATT GÖRA EN benmodell i 3D skannar man benet och gör sedan en ritning som skickas digitalt till skrivaren.

– Ibland behöver man ett specifikt verktyg, till exempel för att kunna stu-

dera någonting i ett mikroskop. Det handlar ofta om skräddarsydda verktyg som är relativt enkla att skriva ut men som är av stor betydelse för forskningen.

Möjligheten att snabbt och ganska enkelt kunna ta fram en prototyp är också av stor nytta för nystartade innovationsföretag.

– Att ta fram en modell för en mindre kostnad kan vara ett sätt att förenkla och snabba på innovationsprocessen. En prototyp gör det lättare att hitta svaga

punkter och är också bra att ha när man ska sälja in en idé.

Labbets personal kan hjälpa till med allt ifrån skisser till det praktiska utförandet.

– Det är ofta skissprocessen som är den största utmaningen, det vill säga när ritningarna ska göras om till 3D-modeller på datorn för att sedan skickas vidare till skrivaren, förklarar Rodrigo Hernández Vera.

– Till oss kan man komma med en färdig ritning, men man kan också ha en idé om vad man vill åstadkomma så hjälper vi till med designen och tar fram ett förslag på hur man kan gå tillväga.

Josefin Svensson

+ U-PRINT – UPPSALA UNIVERSITY 3D-PRINTING FACILITY

Labbet är tillgängligt för alla medarbetare vid vetenskapsområdet för medicin och farmaci, men är också öppet för övriga delar av universitetet.

➔ Kontakt: u-print@mcb.uu.se
www.mcb.uu.se/u-print

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

”Patienten måste komma i första hand. Vi har helt enkelt oftast inte tid med revisioner och annat vi förväntas tycka till om, även om jag förstår att det är viktigt”, säger Per Hellman, prefekt, överläkare och professor i kirurgi vid institutionen för kirurgiska vetenskaper. Till vänster Peter Stålberg, adjungerad professor.

Svårt att få tiden att räcka till

Hur ser vardagen ut för en prefekt? Enligt en rapport från internrevisionen är det ett komplext uppdrag där administrativa uppgifter tar mycket tid från forskning och undervisning. För institutioner med klinisk verksamhet blir den administrativa bördan ofta ännu tyngre på grund av att de har två huvudmän – universitetet och Akademiska sjukhuset – med olika rutiner och regler.

Internrevisionens rapport visar att prefektrollen ser väldigt olika ut beroende på var man arbetar. Men det framgår också att det finns många likheter, oavsett om man leder en liten eller en stor institution. Några gemensamma nämnare är till exempel att man uppskattar att arbeta i en kreativ miljö. Den administrativa bördan kan dock bli för stor, trots att de flesta är nöjda med det lokala administrativa stödet. Något som prefekten vid institutionen för kirurgiska vetenskaper, professor Per Hellman, intygar.

– Jag har mycket bra administrativt stöd av institutionens personal- och ekonomistyrning. Det som komplicerar för oss på kliniska institutioner är att vi har två huvudmän som ibland har

lite olika bestämmelser och det kan vara svårt att veta vad som gäller.

Vid institutionen för kirurgiska vetenskaper arbetar universitetsanställda medarbetare, medarbetare som har anställning både vid universitetet och sjukhuset samt ett antal personer som är anställda på sjukhuset men har forskningsmedel som administreras av universitetet. Sammanlagt handlar det om drygt 500 personer.

– Det kan lätt bli rörigt, konstaterar Per Hellman.

När en ny prefekt ska rekryteras tittar man nästan bara på vetenskaplig kompetens. Det ger ofta en stark förankring vid institutionen, men internrevisionens rapport visar att det kan finnas en risk för att prefekterna inte är tillräckligt väl rustade vid tillträdet.

– Kriterierna matchar inte riktigt jobbet som prefekt. En vetenskapligt skolad person kanske inte alls har någon ledarförmåga eller kunskap om ekonomi och personalfrågor. Men att välja en administrativt kunnig person som inte besitter kunskap om institutionens forskningsområden är inte heller bra, säger Per Hellman och fortsätter:

– Det bästa vore att ha två personer som kompletterar varandra. Som det är nu hinner jag till exempel inte med det

visionära och pedagogiska arbetet eller min egen forskning.

Han menar att det största problemet är tidsbristen.

– Vi har, förutom administration, forskning och undervisning, även uppdrag på kliniken. Patienter behöver vård och det varken kan eller vill vi dra ned på.

En bra ledningsgrupp kan avlasta prefekten, men det är svårt när alla är så upptagna, menar han. Vid kliniska institutioner vill många läkare vara just kliniker och undervisa inom sitt område. Det administrativa intresset kan ofta vara ganska litet.

– Jag skulle vilja delegera vissa uppgifter till forskningsledarna, men där behöver jag stöd från fakulteten och övriga avdelningar inom förvaltningen. Dessutom behövs det en större förståelse för vardagen på en klinisk institution. Vi har helt enkelt oftast inte tid med revisioner och annat vi förväntas tycka till om, även om jag förstår att det är viktigt. Patienten måste komma i första hand, säger Per Hellman.

Birgitta Sinder Wilén

➤ Läs internrevisionens rapport ”Prefekten och föreståndares arbetsituation” (UFV 2017/2161) på medarbetarportalen: mp.uu.se

Anställningsprocesserna utreds vid alla fakulteter

■ I våras kom den fackliga organisationen Sveriges universitetslärare och forskare (Sulf) med rapporten ”Ett spel för galleriet? Om anställningsprocesserna i akademien”, där bland annat medicinska fakulteten vid Uppsala universitet hade granskats. Rapporten visade att det fanns flera tveksamheter kring anställningsförfarandet vid fakulteten. Universitetet gör därför en egen utredning för att ta reda på hur anställningsprocesserna fungerar vid samtliga fakulteter. HR-direktör Eliane Forse är ansvarig för uppdraget som ska vara klart under våren 2019.

Arbetsordningen på intern remiss

■ Vid konsistoriets möte i mitten av september beslutades det att en delremiss om arbetsordningen vid universitetet ska skickas ut inom universitetet. Remissen handlar om processen att ta fram förslag på rektor och prorektor, som tidigare inte har reglerats i arbetsordningen. Delremissen innehåller också förslag om mandatperioder för akademiska ledare. Att arbetsordningen skulle ses över beslutades vid konsistoriets möte i december 2016. Utredningsgruppen överlämnade sin rapport (UFV 2017/95) samt förslag till reviderad arbetsordning i oktober 2017. I november samma år utsågs en grupp för att vidareutveckla utredningsgruppens förslag till ny arbetsordning.

Dags för personalfest

■ Den 26 oktober är det dags för årets personalfest för universitetets medarbetare. Anmälan är öppen till och med den 10 oktober (först till kvarn). Kalaset går av stapeln på Uppsala konsert och kongress med start kl 17.30. Under middagen blir det underhållning med Linda Bengtzing och till dansen efteråt spelar coverbandet Dirk Digglerz. Under kvällen spelar även en mindre jazzensemble.

➤ Mer information och anmälningsformulär finns på medarbetarportalen: mp.uu.se

Fokus på forskningsstöd

■ Den 1 juli inrättades en ny avdelning för forskningsstöd vid universitetsförvaltningen. Avdelningen ska ge övergripande stöd i strategiska forskningsfrågor och samordna handläggningen av forskningsstöd.

Älvdalens skjutfält vid Trängslet den 26 juli. En av sommarens alla skogsbränder.

FOTO: MAJA SUSLIN / TT

”Förutsättningarna för mänskligheten påverkas”

Efter en ovanligt varm och torr sommar i Sverige tog diskussionen om klimatförändringar fart. Vad är det egentligen som händer med klimatet?

– Det behövs fler mätningar, säger Anna Rutgersson, professor i meteorologi och rektorsråd för hållbarhetsfrågor vid Uppsala universitet.

Anna Rutgersson

Som klimatforskare är hon van vid att man försöker koppla olika väderfenomen till klimatförändringar. Eftersom klimatet i sig varierar så mycket från år till år, går det inte att göra sådana direkta kopplingar.

– Men man kan säga att med ett varmare klimat så är det större sannolikhet för sådana här somrar.

Själv forskar hon om hur haven och atmosfären samverkar och hur det påverkar till exempel nederbördsmonster. Forskargruppen driver en mätstation i Östersjön och använder både modeller och mätningar i samarbete med andra forskargrupper.

När det gäller klimatförändringar får man lätt en känsla av att det går väldigt fort, men att juli varit fem grader varmare än normalt är något helt annat än den globala temperaturökningen, betonar Anna Rutgersson.

– Det är ett problem att klimatet förändras genom utsläpp av växthusgaser, men det är ändå en relativt sett långsam ökning med 0,1–0,2 grader på 10 år. Jag tycker att vi borde intressera oss mer för de mer oväntade kopplingarna, till exempel om det skulle vara så att golfströmmen minskar kraftigt eller stora förändringar av isarna på Arktis och Antarktis. Det kan skapa processer som gör det svårare att bromsa utvecklingen.

SITUATIONEN ÄR ALLTSÅ ALLVARLIG, men samtidigt är det viktigt att undvika katastroftänk, menar Anna Rutgersson.

– Jorden kommer inte att gå under och naturen kommer inte att bli förstörd, men förutsättningarna för mänskligheten påverkas. Även här i Sverige har vi problem med till exempel stranderosion i Skåne och ökad brandrisk. Vi måste jobba på två fronter, dels minska vår klimatpåverkan och dels anpassa samhället till det förändrade klimatet.

Vilken forskning behövs för att förstå framtidens klimat?

– FN:s klimatprotokoll IPCC har gjort bra scenarier för framtiden och hur man kan koppla utsläpp till global uppvärmning, men har sämre förståelse för regionala effekter. Vi behöver också öka vår förståelse för cirkulationsmönster. Det som gör att vi har fått en så varm sommar är en högtrycksblockering som gjort att lågtrycksbanorna inte går där de brukar gå. Vad är det som styr att det ser annorlunda ut? Hur påverkas cirkulationsmönstren om det blir lite varmare? Det är jätteviktigt att förstå dessa processer bättre.

Vid sidan om forskningen är Anna Rutgersson rektorsråd för hållbar utveckling. Just nu arbetar hon med att sätta in gång olika forskningsinitiativ, Uppsala University Sustainability Initiatives, som knyter an till FN:s hållbarhetsmål.

– Ska man kunna adressera hela samhället behöver man kombinera kunskap från olika vetenskapsområden för att skapa en förståelse för vad som händer och för att hitta lösningar. Vi ska använda hela bredden vid Uppsala universitet för att lösa samhällsproblem.

Annica Hulth

FOTO: JOSEFIN SVENSSON

HALLÅ DÄR
THERESE
LJUNGHAMMAR,

projektledare vid avdelningen för kvalitetsutveckling.

Snart dags för Studentbarometern

1 I november ska enkäten Studentbarometern skickas ut till alla registrerade studenter vid universitetet. Vad är syftet med enkäten?

– En sådan här enkät, som går ut till omkring 40 000 studenter på grund- och avancerad nivå, har aldrig gjorts tidigare vid Uppsala universitet. Målet är att resultaten ska kunna användas i utbildningarnas kvalitetssäkringsarbete. Den är också en del i det utvärderingsarbete som ska genomföras vid alla utbildningar vid universitetet inom en sexårsperiod. Vi hoppas att Studentbarometern ska ge lite andra svar än de traditionella kursutvärderingarna.

2 Vilken typ av frågor ställs i enkäten?

– De har anknytning till universitetets riktlinjer för utbildningsutvärderingar. Det kan till exempel handla om hur nöjd man är med nivån på sin utbildning och graden av studentinflytande. Sedan ställer vi också några frågor om studenternas studiesociala miljö och diskriminering. Totalt kommer det att bli omkring 40 frågor som studenterna ska svara på.

3 Hur ska ni få in svaren från studenterna?

– Enkäten skickas per e-post med ett enkätverktyg till den adress som studenten uppgett i studieregistret Uppdok. Vi vet från liknande undersökningar vid andra universitet att det är svårt att få in tillräckligt många svar. Vi skickar därför flera påminnelser och marknadsför undersökningen i olika kanaler. Vi uppmanar också lärarna att påminna studenterna om att svara. Kanske kan man till och med ta några minuter i slutet av en föreläsning för att låta studenterna fylla in enkäten.

4 Vad händer med resultaten?

– De som är utbildningsansvariga för respektive ämne och program kommer att få ut en rapport från enkätverktyget. Sedan väljer de hur de kan ta hand om resultaten, men vi uppmuntrar att man återkopplar till sina studenter på något vis. Vi kommer eventuellt att göra en sammanfattande universitetsövergripande rapport i ett senare skede.

Josefin Svensson

FÖRÄNDRING SOM TAR TID

För lite drygt ett år sedan flyttade universitetsförvaltningen in i nya lokaler i Segerstedthuset. Universen har träffat en av forskarna som följt flyttprocessen för att ta reda på vad man sett hittills och vad man kan lära sig av aktuell forskning kring arbetsmiljö och förändringsprocesser.

FLYTEN TILL SEGERSTEDTHUSET följs av forskare vid avdelningen för arbets- och miljömedicin vid institutionen för medicinska vetenskaper.

– Vårt huvuduppdrag är att främja arbetsmiljö i stort. Vi har tidigare jobbat med vad som utmärker friska organisationer och hur de skiljer sig mot andra organisationer, säger Åsa Stöllman, legitimerad psykolog och doktorand vid institutionen för medicinska vetenskaper.

Vad är det som utmärker en frisk arbetsplats?

– Vi har sett att det finns några faktorer som de har gemensamt. Ledarskapet påverkar jättemycket. Närheten till chefen är bra, inte bara fysiskt utan att man kan få tag på hen när man behöver det. Sedan är det viktigt med bra kommunikation och högt i tak med möjlighet till delaktighet, att utvecklas och fortsätta lära sig nya saker.

I FORSKNINGSPROJEKTET DÄR universitetsförvaltningen ingår följer de ytterligare tre organisationer. Två av dem är privata företag och det tredje är en landstingsorganisation.

– Vi kan se att det är väldigt långa förändringsprocesser i offentliga organisationer. Man hade ett stort delaktighetsarbete och engagemang i början, men när det blir så här långa processer tappar man fart. Det kommer in nya per-

 LÄSTIPS: AKTUELL FORSKNING OM ARBETSMILJÖ

Arbetsmiljöverkets rapport *Gränslöst arbete – en forskarantologi om arbetsmiljöutmaningar i anknytning till ett gränslöst arbetsliv* (Rapport 2018:1).

soner som ska leda projektet som inte har varit med och fattat besluten, säger Åsa Stöllman.

I privata organisationer går det betydligt snabbare.

– Där gör man en plan som man genomför under en kortare period. Det är inte säkert att det blir bättre, men det är en helt annan typ av process.

FORSKNINGEN FOKUSERAR PÅ organisatorisk och social arbetsmiljö, vilket betyder att de tittar både på kontorsmiljön och förändringsprocessen.

– När det till exempel gäller aktivitetsbaserat arbetssätt behöver man god tid på sig för att förbereda sig och lära sig vad det innebär, men alla nya arbetsplatser påverkar medarbetarna mycket. Det är nästan aldrig så att man kan få alla nöjda, det är så många individfaktorer som spelar in, menar Åsa Stöllman.

Arbetsplatsens kultur men framför allt arbetsuppgifterna är avgörande för hur man trivs i sin kontorsmiljö.

– Det är jätteviktigt att titta på vad man har för arbetsuppgifter. Det är lätt att man fastnar i att man vill få ett snyggt kontor och inte tänker på vad man faktiskt behöver för att göra sitt jobb på bästa sätt.

Inför flytten genomförde forskarna en enkät och fokusgruppsintervjuer med frågor om organisatorisk och social arbetsmiljö, liksom upplevd produktivitet. Några frågor handlade också om hälsa och organisatorisk rättvisa, det vill säga om man upplevt sig rättvist behandlad av sin ledning.

– Enkätresultaten visade att ungefär hälften av de tillfrågade var väldigt positiva till flytten. Det fanns också de

”Enkätresultaten visade att ungefär hälften av de tillfrågade var väldigt positiva till flytten.”

Åsa Stöllman

som var förvåningsfulla på att jobba i aktivitetsbaserad arbetsmiljö, samtidigt som det fanns medarbetare som hade ont i magen av oro inför flytten och de nya öppna kontoren. Resultaten visade också att det fanns förväntningar på ledningen att fortsätta att jobba med förändringsarbetet även efter flytten. Många såg fram emot en mer sammanhållen förvaltning.

En uppföljande enkät och intervjuer genomförs nu under hösten och resultaten blir klara till våren.

I aktuell forskning om aktivitetsbaserade kontorsmiljöer har man sett att ledningen ofta är nöjd med arbetssättet. De som trivs mindre bra är de med mer koncentrationskrävande arbetsuppgifter.

– I aktivitetsbaserade kontor sitter chefer nära sina medarbetare och det är lätt att få till snabba möten och beslut. För de som behöver koncentrera sig är det viktigt att det finns lugna utrymmen där man kan dra sig undan. Sedan upplevs också ställtiden när man byter arbetsplats som ett problem.

Åsa Stöllman menar dock att det kan finnas fördelar med aktivitetsbaserade kontor jämfört med till exempel kontorslandskap med fasta platser.

– Forskningen visar att man upplever det positivt att kunna gå undan om man blir störd.

Josefin Svensson

Åsa Stöllman, legitimerad psykolog och doktorand vid institutionen för medicinska vetenskaper, är en av de forskare som följer flyttprocessen och inflyttningen i Segerstedthuset.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

FOTO: JOSEFIN SVENSSON

HALLÅ DÄR
ANN-CHARLOTTE
HELLZÉN WALLIN,
informatör vid områdeskansliet för
medicin och farmaci.

”Felanmäl det som inte fungerar”

1 Du är skyddsombud för områdeskansliet för medicin och farmaci samt för områdeskansliet för humaniora och samhällsvetenskap. Vilka frågor om Segerstedthuset har kommit in till dig under året?

– Den stora frågan är ljudnivån och överhörning. Det upplevs som störande och obehagligt att någon i andra änden av huset kan höra vad du säger när du befinner dig på vissa platser. Sedan tycker många att ljuden från fikarummen är störande för de som jobbar i närheten. Det är en känslig fråga, man vill inte säga till kollegorna och vi ska ju inte förbjuda medarbetare att skratta och prata. Här har man tänkt fel när det gäller konstruktionen och behöver åtgärda det.

– Även klimatgardinerna är något som många har synpunkter på. De är ju inte solskydd utan hjälper till att reglera innetemperaturen i huset. När de är nere tycker många att det blir för mörkt och att arbetsmiljön blir kall och rå, vilket upplevs som obehagligt.

2 Hur tas synpunkterna omhand?

– Jag tycker att man lyssnar och tar till sig. Sedan är det en lång process att åtgärda problemen. Det jag saknar är en regelbunden återkoppling om var man befinner sig i processen. Det skulle kunna skapa större förståelse för varför det tar tid.

3 Vad är ditt råd till medarbetare som har synpunkter på arbetsmiljön?

– Se till att felanmäla det som inte fungerar, annars händer ingenting. Ju fler som felanmäler desto snabbare förstår de som ska vidta åtgärder att det är ett problem.

Josefin Svensson

Både plus och minus

Annika Sundås Larsson och Fredrik Blomqvist är två nyckelpersoner som har jobbat med inflyttningen i Segerstedthuset.

Annika Sundås Larsson

Annika Sundås Larsson, biträdande avdelningschef vid bygnadsavdelningen, har haft övergripande ansvar för flytten och de justeringar som gjorts under året.

Hur har du upplevt första året i huset?

– Det har varit roligt att flytta in, men det har också inneburit mycket jobb. Jag ser det som att vi fortfarande inte riktigt är färdiga utan processen pågår fortfarande. Det har kommit in många frågor och kommentarer, både plus och minus, men jag upplever att vi nu börjat lära oss att använda huset. Jag hör oftare att man uppskattar att det är lätt att mötas och träffa kollegor från andra avdelningar.

Fredrik Blomqvist, intendent vid Eng-

Fredrik Blomqvist

elska parken och enhetschef vid avdelningen för gemensam service, håller med.

– Året har varit som förväntat, och med det vill jag inte säga att det har varit smärtfritt. Vi förstod från början att det skulle vara en hel del friktioner för medarbetarna att vänja sig vid ett nytt hus, ett nytt arbetssätt och nya system. Men jag tycker ändå att slutklämmen efter ett år är väldigt positiv. Jag har också fått många positiva kommentarer om att man träffar kollegor på ett helt annat sätt än på St Olofsgatan. Det finns ju också stora fördelar med att hela förvaltningen sitter i samma lokaler.

Vad skulle ni vilja ge för råd till de som står inför en liknande flyttprocess?

– Jag skulle faktiskt vilja lyfta den här mixen av arbetssätt som vi har fått till. När vi inledde processen sa de konsulter vi rådgjorde med att ”hur ni än gör

så måste ni se till att alla sitter efter samma princip”. Men i en organisation av den här storleken tror jag inte på att alla måste sitta på samma sätt. Vi har många olika typer arbetsuppgifter och är olika som personer. Jag tycker att man ska våga landa i det vi har gjort och att man öppet pratar om vad man har för behov inför en sådan här process, säger Annika Sundås Larsson.

– Jag tror att flyttprojektet som sådant hade mått bra av att överleva lite längre. Man gick för snabbt in i driftläge utan att organisationen var redo för det. Det har bland annat inneburit att vi haft ett stort arbete med att förbättra arbetsmiljön i huset, säger Fredrik Blomqvist.

UTIFRÅN ERGONOMIUTREDNINGAR, som erbjudits samtliga medarbetare, har justeringar skett avseende belysning, möblering och inredning.

– Det har varit en ganska seg process och avdelningarna har fått vänta länge på sina åtgärder. Vi har gjort så gott vi har kunnat, men lärdomen är nog som sagt att man inte skulle ha övergått i driftfas så snabbt, säger Fredrik Blomqvist.

Josefin Svensson

”Med de resultat vi visar i kombination med små biverkningar tror jag att vi kommer att kunna erbjuda det första godkända läkemedlet mot Alzheimers sjukdom”, säger Lars Lannfelt, seniorprofessor vid institutionen för folkhälso- och vårdvetenskap.

Behandling av Alzheimer visar unika resultat

– Jag tror att vi snart kan erbjuda det första godkända läkemedlet mot Alzheimers sjukdom, säger Lars Lannfelt, seniorprofessor i geriatrik, vars forskning väcker hopp om att bromsa en av vår tids stora folksjukdomar.

I sena juli rapporterade medierna från en konferens i Chicago om Alzheimers sjukdom. I centrum för journalisternas uppmärksamhet stod en ny studie om hur sjukdomens förlopp påverkas av antikroppen BAN2401, en svensk produkt signerad Lars Lannfelt, seniorprofessor i geriatrik vid institutionen för folkhälso- och vårdvetenskap.

– Vi har testat antikroppen i olika doser på 856 patienter i tre världsdelar

med bättre resultat än vi ens vågat hoppas på. Redan efter sex månader iakttog vi positiva effekter och efter arton månader uppvisade 81 procent av den grupp som erhöll den högsta doseringen lägre nivåer av amyloid beta än vad vi mäter vid Alzheimers sjukdom, konstaterar Lars Lannfelt.

Uppslaget till antikroppen kom redan på 1990-talet då teamet identifierade en förändring i arvsmassan hos en nordsvensk släkt som drabbats svårt av Alzheimers sjukdom. Mutationen indikerade att orsaken tycktes vara en lös, tidig form av amyloid beta-molekyler, så kallade protofibriller, som ger upphov till plack i hjärnan.

– Med den nya kunskapen valde vi att fokusera på dessa protofibriller som vi

bedömde var den form av amyloid beta som orsakar störst skada. År 2005 utvecklade vi vår antikropp, och jag är i dag väldigt glad över allt vi uppnått, för patienternas skull och mina under åren många medarbetare såväl som för svensk forskning, säger Lars Lannfelt.

REDAN 2003 GRUNDADE Lars Lannfelt och dåvarande forskarkollegan Pär Gellerfors bioteknikbolaget Bioarctic som plattform för läkemedelsutveckling. Här har en betydande del av modifieringarna av antikroppen genomförts, och då resultatet av den aktuella studien offentliggjordes tog aktien glädjeskutt på börsen. Plötsligt såg Lars och Pär sina ansikten på landets affärstidningar, ackompanjerade av rubriker som ”Svenska Alzheimer-

forskare blev miljardärer på två dagar”.

– Jag ser inga problem med att vi forskare tjänar på våra innovationer, men kan tycka att det är tråkigt hur just svensk press har valt att fokusera på pengarna i stället för den medicinska innovationen och dess betydelse för patienterna. Ekonomiska intressen har aldrig drivit mig, och jag behåller mitt aktieinnehav för att förbli en styrande kraft i Bioarctics fortsatta utveckling och bidra till att vi bevarar rätt kurs.

I DAG FÖRBEREDER SIG Bioarctic för den Fas III-studie varje läkemedel måste genomgå innan det når marknaden. Vid sin sida har de den japanska läkemedelsjätten Eisai som bistår med finansiering och genomförande. Ambitionen är att vara igång redan 2019, men trots framgångarna vill Lars Lannfelt inte spekulera i när en godkänd behandling kan nå vården.

– Jag har lärt mig att det är alldeles för lätt att bli tidsoptimist, men med de resultat vi visar i kombination med små biverkningar tror jag att vi kommer att kunna erbjuda det första godkända läkemedlet mot Alzheimers sjukdom. Det skulle innebära enorma samhälls-ekonomiska besparingar, och framför allt stort hopp för alla de patienter och anhöriga som vi därmed kan hjälpa till en bättre ålderdom.

Magnus Alsne

Störd sömn kan ge viktuppgång

■ En ny studie visar att en natts sömnbrist påverkar vävnaders ämnesomsättning och reglering av genuttrycket. Detta kan förklara varför skiftarbete och kronisk sömnbrist kan försämra ämnesomsättningen och påverka kroppssammansättningen negativt.

– I studien såg vi molekylära tecken på att fettvävnaden vid sömnbrist försöker öka fettinlagringen, medan muskelvävnaden uppvisar tecken på ökad nedbrytning, med en samtidig minskad förmåga att utnyttja det cirkulerande blodsockret. I linje med detta fann vi även att känsligheten för blodsocker var försämrad, säger Jonathan Cedernaes, forskare vid institutionen för neurovetenskap.

Berättelser om politiskt våld och motstånd

■ På Fredens Hus, Uppsala slott, pågår en utställning med textila väggbonader från hela världen. Bonaderna beskriver våld, orättvisor och förtryck och är en väg till kunskap om politiskt våld och motstånd.

– Utställningen är början på en diskussion, både för de som varit utsatta, de som ser utställningen och forskare, säger Roland Kostić, universitetslektor vid Hugo Valentincentrum.

Utställningen "Stiched Voices" pågår till och med den 21 april 2019.

Mikroorganismer konkurrerar om näring

■ Forskare vid Uppsala universitet, SLU, Tartu universitet och European Molecular Biology Laboratory i Heidelberg har genomfört den första globala genomiska kartläggningen av bakterier och svampar i jord. Resultaten visar att bakterier och svampar kämpar konstant om tillgång till näring. Som vapen produceras en mängd olika antibiotiska ämnen samtidigt som resistenser utvecklas som motmedel.

– Den här informationen kan användas för att förutse hur resistens mot antibiotika sprids i olika ekosystem och hur bakterier som orsakar sjukdomar hos människor kan bli resistenta, säger Mohammad Bahram, forskare vid institutionen för organismbiologi.

Så bildas kosmisk strålning

Ett internationellt forskarteam med forskare från bland annat Uppsala universitet har hittat en trolig källa för kosmisk strålning som når jorden. Upptäckten gjordes med neutrinoteleskopet IceCube vid Sydpolen tillsammans med observationer från ett 20-tal olika teleskop runt om i världen.

Frågan om var den kosmiska strålningen bildas har forskare försökt besvara ända sedan den upptäcktes 1912.

– Den kosmiska strålningen är ett "regn" av laddade partiklar från yttre rymden som ständigt bombarderar jordens atmosfär. Men eftersom de kosmiska partiklarna bär på elektrisk

Olga Botner

laddning, böjer de av i magnetfälten mellan galaxerna och pekar inte tillbaka på sina ursprungskällor som skulle kunna vara supernovor eller aktiva galaxer – eller andra helt okända objekt, säger Olga Botner, professor i fysik vid Uppsala universitet.

– Vi tror att högenergetiska neutriner produceras i närheten av dessa objekt – och neutrinerna böjer inte av utan pekar tillbaka. För första gången har vi nu upptäckt en källa till högenergetiska

I denna konstnärliga bild, som utgår från ett foto av IceCube Lab vid sydpolen, avger en avlägsen källa neutriner som detekteras under isen av IceCube-sensorer.

neutriner, en sannolik kosmisk strålningssaccelerator.

Neutriner är oladdade elementarpartiklar som passerar genom rymden. En av dessa har, med hjälp av IceCube-teleskopet, identifierats och spårats tillbaka till en trolig källa – en så kallad blazar. Det är en jättestor elliptisk galax på ett avstånd av cirka fyra miljarder ljusår från jorden.

Det var i september 2017 som IceCube fångade upp en neutrino med väldigt hög energi och larmade andra teleskop. Samtidigt sågs en aktiv galax flamma upp på flera miljarder ljusårs avstånd i samma

riktning som neutrinen kom från.

Forskarna gick igenom gamla data och hittade ett dussintal neutriner som kom från samma håll. Det är ytterligare bevis på att det finns ett samband mellan högenergetineutriner och den aktiva galaxen.

– När vi planerade och konstruerade IceCube för över 10 år sedan var önskan att upptäcka de astrofysikaliska objekt som producerar högenergetisk kosmisk strålning en viktig drivkraft. Så det faktum att vi har lyckats är ett stort framsteg, säger Olga Botner.

Annica Hulth

5 FRÅGOR TILL GUNILLA ROSENQVIST,

projektledare vid Blått Centrum på Gotland som drivs i samarbete mellan Uppsala universitet, länsstyrelsen och Region Gotland.

Tänker nytt kring vattenfrågor

1 Era satsningar handlar om forskning kring vatten, som i dag är en bristvara. Vad är det ni ska göra?

– På södra Gotland är en testbädd på gång för att se hur man kan hålla kvar vatten och återvinna det samt förhindra att alla näringsämnen försvinner ut i havet. Det är ett Vinnovaprojekt där Uppsala universitet har med två geovetare.

– Restaurering av våtmarker är ett annat projekt, där vi hoppas få med Uppsalaforskare. Även där handlar det om att behålla vattnet och se hur näringsämnena går att hålla kvar i våtmarkerna.

2 Är det ett stort problem på Gotland att grundvattnet sjunker?

– I dag är vattenbrist ett stort problem i hela Sverige och internationellt. Projektet på södra Gotland handlar om

vad man kan göra inte bara på Gotland utan i hela världen.

– Vi har en jättefördel på Blått centrum som kan sitta tillsammans med både regionen och länsstyrelsen och diskutera vilka frågor som är viktiga och vad vi kan hitta för lösningar.

3 Varför är det bra att studera det här just på Gotland?

– För det första så ligger Gotland mitt i Östersjön, så alla Östersjöfrågor är väldigt lämpliga att studera här. Forskningsmässigt är det bra att det är en begränsad yta. En annan fördel är att det är en region, så lagar och förordningar är lättare att diskutera.

4 Vad händer i höst på forskningsstationen i Ar?

– Vi ska köra igång kursverksamhet om akvaponi, alltså fiskodling där näringen från fisken blir gödning för

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

grönsaker. Regionen är väldigt intresserad av att starta upp det här tillsammans med entreprenörer, så de bidrar ekonomiskt till en pilot-akvaponi. Vi kommer också tillsammans med KTH att se på möjligheten att odla alger i Östersjön.

5 Delar ni på Blått centrum ut pengar till olika projekt?

– Vi har inte så mycket egna pengar, men samlar folk som kan lösa sådana här frågor och hjälper dem att söka finansiering, till exempel från EU. Vi är en attraktiv samarbetspartner för andra universitet och Östersjöländer och är en plats dit folk kan ringa, både småföretagare och andra.

Annica Hulth

Hur kan man använda spelens lekfullhet och tävlingsmoment för att sprida hälsosamma beteenden? Det är temat för sommarskolan "Innovation Game" som lockade studenter från olika länder till Visby under två augustiveckor.

TEXT: ANNICA HULTH FOTO: DANIEL OLSSON

Groggrund för smarta idéer

D

DET ÄR EN GRÅMULEN tisdag i mitten i augusti. På Visbys gator vandrar fortfarande turister, men det är betydligt lugnare än veckan innan, då Medeltidsveckan lockade massor av folk till ön.

På Campus Gotland är det också lugnt i dag, bortsett från i det klassrum som är samlingsplats för sommarskolan "Innovation Game". På väggen sitter planeringstavlorna täckta av färgglada post-it-lappar.

– Studenterna jobbar i fyra olika grupper, med verkliga utmaningar som vi fått från Region Gotland, berättar kursledaren Erik Olsson.

Det gemensamma temat är barns och ungdomars hälsa, och hur den kan främjas med speldesign och "serious games" – spel som skapas med ett annat syfte än bara underhållning.

Dagens gäst i klassrummet är Per Ek, vd för ett svenskt företag som utvecklar aktivitetsarmband och spel för barn i åldern 6–12 år. Visionen är att få barn att röra på sig minst en timme om dagen.

– För oss handlar det om att locka användare med våra spel. Andra träningsarmband och appar riktar sig till vuxna, men vi vill få in lekfullheten. Det ska vara kul, säger Per Ek.

Efter hans presentation är det fritt fram för studenterna att komma med sina förslag och idéer. Kanske kan skolelever vara med och programmera spelen? Kan gränssnittet på armbandet göras mer detaljerat? Per Ek lyssnar intresserat och förklarar hur företaget har tänkt.

Efteråt, när studenterna vandrat ned till lunchsalsalen, säger Erik Olsson att han är nöjd med diskussionen.

– Det är lätt att fastna i tekniska detaljer, men tillsammans har studenterna en bredd som gör att fler aspekter av ämnet kommer fram, till exempel hur man skapar motivation.

BAKOM UTBILDNINGEN STÅR DEN europeiska hälsosatsningen EIT Health (se faktarutan på nästa sida), och syftet är att ge kunskap om innovativa processer. För att söka kursen krävs en kandidatexamen, i vilket ämne spelar mindre roll.

– Forskning visar att det kommer fram bättre idéer i heterogena grupper. Men visst finns det särskilda utmaningar i tvärvetenskapliga grupper, som vi jobbar med genom att göra olika övningar, säger Svante Axelsson, pedagogisk utvecklare och en av huvudlärarna.

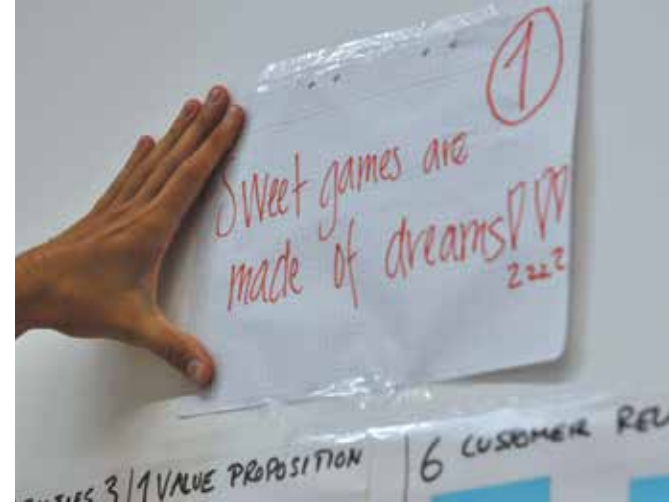
Innan studenterna delades in i grupper pratade de om vilka olika roller som behövs i en grupp och studenterna fick själva ange vilken eller vilka roller de brukar ta.

– På så sätt bygger vi välfungerande team utifrån kompetens. Vi ger dem verktyg att jobba med och går sedan in och stöttar när det behövs.

Kring ett bord samlas några studenter som jobbar

Linus Thomsons grupp har tagit fram ett spel som ska stärka kritiskt tänkande medan Johan Älvebrink (till höger) utvecklar ljudböcker för barn som har svårt att somna på kvällarna.

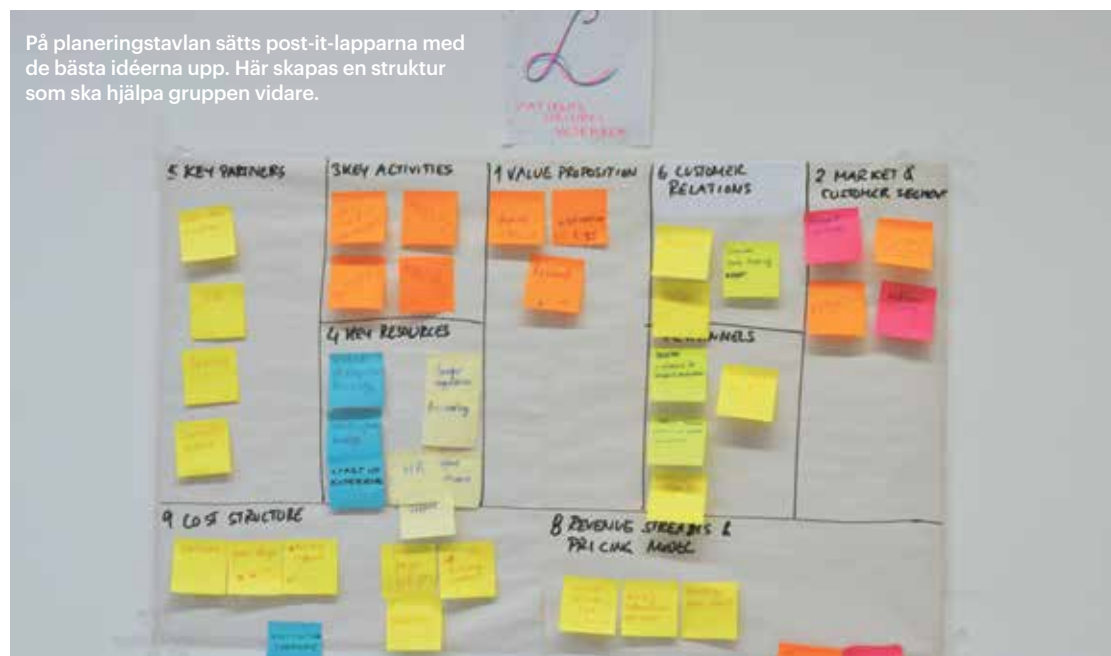

Temat är barns och ungdomars hälsa, och hur den kan främjas med speldesign och "serious games" – spel som skapas med ett annat syfte än bara underhållning.

Aida de Heras har läst bioteknik och vetenskapskommunikation. "Som en del av min masterutbildning skrev jag om speldesign och utvecklade ett spel för skolor om sexuellt överförbara infektioner".

På planeringstavlan sätts post-it-lapparna med de bästa idéerna upp. Här skapas en struktur som ska hjälpa gruppen vidare.

Det här är en modell av ett brädspelelement som tydliggör mekanismerna bakom falska fakta och främjar kritiskt tänkande.

med temat sömn. Precis som de andra grupperna började de med att spåna idéer och skriva ned dem. Sedan växte en struktur fram på en planeringstavla, där de bästa idéerna placerades in.

Om ett par dagar är det dags för redovisning. Matthew Davis från Storbritannien berättar:

– Vår idé är att utveckla en plattform för ljudböcker. Många barn använder telefoner och andra skärmar när de ska sova, men om de istället lyssnar till äventyrsböcker är det lättare att somna. Vi kommer också ha en spelmekanism så att karaktären i äventyret påverkas av hur mycket sömn lyssnaren får.

HAN HAR EN EXAMEN i designteknik och byggde på med masterprogrammet Industrial Management and Innovation. Sedan bar det av till sommarkursen i Visby.

– Jag har alltid varit intresserad av spel, tyckte att jag hade rätt kompetens för kursen och "gamefication" är något jag verkligen vill ta vidare i min karriär. Och så har det varit kul att uppleva Medeltidsveckan.

Vid bordet bredvid sitter Aida de Heras. Hon kommer från Spanien men bor numera i Storbritannien. För flera år sedan läste hon bioteknik och byggde sedan på med vetenskapskommunikation.

– Som en del av min masterutbildning skrev jag om

speldesign och utvecklade ett spel för skolor om sexuellt överförbara infektioner, berättar hon.

Här i Visby har hon varit med och utvecklat ett brädspelelement som tydliggör mekanismerna bakom falska fakta och främjar kritiskt tänkande. Spelarna delar upp sig i "de goda" och "de onda" och spelar med olika kort som rädsla, tillit, misstro och annat som påverkar ryktesspridning.

VAD HÄNDER MED ALLA idéer efter kursen? En del kanske utvecklas vidare efter dessa intensiva sommarveckor. En av grundtankarna med EIT Health är ju att stötta entreprenörskap och innovationer.

– Jag skulle gärna arbeta mer med vår idé, kanske med hjälp av UIC, företagsinkubatorn i Uppsala, säger Matthew Davis.

För företagaren Per Ek var det första besöket på Campus Gotland, men kanske inte sista kontakten med universitetet. Efter föreläsningen stannar han på lunch och byter visitkort med lärarna.

– Det här är väldigt inspirerande för mig och jag hoppas att jag också kan sprida lite inspiration. Det är ju en kurs som man söker av intresse och då finns det också extra engagemang. En bonus för mig är att jag får med mig så många smarta idéer. ■

Innovation Game

■ Kursen på fem högskolepoäng ger kunskap om innovativa processer och innovativt tänkande som verktyg för att lösa behovsbaserade problem i tvärvetenskapliga grupper. Fokus ligger på lösningar som kan främja förändringar inom hälso- och sjukvården, samt stimulera hälsosamma levnadsvanor. Speldesign används som ett pedagogiskt verktyg.

EIT Health

■ Ett konsortium med kring 140 partners från 14 EU-länder som stöttar entreprenörskap och innovationer inom området hälsosam livsstil och aktivt åldrande. Det görs bland annat genom utbildning, men också med olika projekt och aktiviteter. Målet är att genom samarbete mellan näringsliv, utbildning, forskning och sjukvård minska tiden för produkter och tjänster att nå ut på marknaden.

👉 Läs mer: www.uu.se/eithealth

HALLÅ DÄR
HÅKAN ENGVIST,
professor i tillämpad materialvetenskap, som får årets Hjärnapple, Uppsala universitets pris för framgångsrik kunskapsöverföring.

“Man måste tro på sin idé”

1 Du har varit med och startat flera bolag och har över 50 patent. Har du jobbat länge med innovationer?

– Ja, det har jag, i tio år. Efter disputationen jobbade jag i industrin i åtta år. Sedan började jag på UU Innovation och var med och startade Ångström Material Academy (ÅMA). Jag är nog en sådan som tror ganska starkt på integrering av kunskapstriangeln. I “min” kunskapstriangel ingår forskning, utbildning och innovationer, men det kan också vara andra former av samverkan.

2 Alla dina projekt handlar om keramiska material som används i människokroppen, till exempel Ossdesign som gör implantat för skallfrakturer. Vad har du mer på gång i dina företag?

– Emplicure jobbar med missbrukssäkring av läkemedel, genom att förpacka starka smärtstillande läkemedel i keramiska material. Psilox utvecklar tandkräm och gel mot hyperkänsliga tandhalsar. Vi har också några intressanta projekt inom forskningen, till exempel ett glasceramiskt material för konstgjorda tänder och ett lim som kan laga frakturer.

3 Ditt främsta råd för att lyckas med innovationer och samverkan?

– I alla projekt och i all forskning gäller att du måste tro på dina projekt. Om du inte tror får du inte andra med dig och då kommer det aldrig att gå. Men det räcker inte att bara brinna, man måste vara strategisk och välja vad man satsar på.

4 Vad har du fått för hjälp?

– Alla de projekt jag har varit med i har gått genom innovationssystemet i Uppsala. De har hjälpt till med allt ifrån finansiering till legala frågor, vi har fått patentrådgivning och lite affärsutveckling. Det kan vara tufft för företag i första skedet men för UU Innovation och UU Holding är det vardag, de har bra koll på det här.

Annica Hulth

I projektet Super Trouper ska forskarna i samarbete med Cirkus Cirkör ta fram nya interaktiva metoder som ska bidra till att utveckla cirkusträning för barn som har problem med sin rörelseförmåga. Bilderna visar tidigare cirkuskurser och kommer inte från det aktuella forskningsprojektet.

Forskning i samarbete med Cirkus Cirkör

Tillsammans med Cirkus Cirkör ska forskare vid institutionen för informatik och media utveckla interaktiva lösningar för cirkusträning anpassad för barn med motoriska problem.

I forskningsprojektet som går under namnet Super Trouper ska forskare vid institutionen för informatik och media ta fram ny interaktiv teknik för träning och kommunikation. Målet är att verktygen ska bidra till att cirkusträningen för barn med motoriska problem blir mer effektivt och engagerande på lång sikt. Arbetet genomförs i nära samarbete med cirkuspedagoger från Cirkus Cirkör.

– Inom vårt ämne, människa-datorinteraktion, tittar vi på individer eller mindre grupper som jobbar med it i olika former. Vår forskning fokuserar på fysisk

teknik där interaktionen sker i rummet och med kroppen, inte via datorskrmar, berättar Annika Waern, professor och forskningsledare.

Det första steget i det treåriga projektet inleddes under våren med en serie deltagande observationer.

– Vi är med när barnen jobbar med cirkusträning tillsammans med tränarna från Cirkus Cirkör. Målet här är att observera för att se vad som fungerar och vad de behöver hjälp och stöd med, säger Elena Márquez, forskare.

DE TITTAR SPECIELLT PÅ hur man kan stödja kommunikationen i gruppen och hur träningen kan utformas för att motivera barnen att fortsätta träna under en längre period.

– Vi designar tekniska lösningar, men undersöker också hur vi kan forma hela

träningssupplevsen. Interaktionen måste anpassas till hur barnen och tränarna samarbetar med tekniken och med varandra, säger Annika Waern.

– Vi försöker komma fram till vilka komponenter som kan stödja aktiviteterna och hur vi kan utforma dem så att det skapar en bra upplevelse för barnen, säger Elena Márquez.

ATT MAN VALT ATT jobba med just cirkusträning beror bland annat på den spektakulära sidan av träningen och det de kallar wow-faktorn.

– Att de här barnen, som ofta känner sig klumpiga och har problem med motoriken, plötsligt kan göra cirkuskonster som de inte trodde att de skulle klara av, stärker deras självkänsla enormt, säger Elena Márquez.

– Det är också en träningsform där de flesta börjar från noll och där man tränar många olika färdigheter, allt ifrån balans till styrka och koordination. Det betyder att barnen inte behöver jämföra sig med varandra och att alla har olika styrkor och svagheter. Det är också bra för självförtroendet, säger Laia Turmo Vidal, doktorand.

I PROJEKTET VILL MAN därför hitta sätt att stödja och utveckla wow-faktorn med hjälp av tekniken, men också utveckla övningarna så att barnen hela tiden utmanas i träningen.

Gruppen börjar arbetet med att utforma verktygen under hösten. Under projektets andra år ska tekniken provas ut i samarbete med barnen och tränarna. I slutskedet ska projektet utökas för att omfatta fler barn och längre träningsperioder.

– Då ska vi ha utvecklat tekniken, men också själva träningsaktiviteterna, säger Annika Waern.

Josefin Svensson

Treårigt projekt

■ Forskningsprojektet finansieras av Vetenskapsrådet och pågår under 2018-2020. Barnen som ingår i studien är mellan 7 och 11 år gamla och har alla någon form av problem med motorik och kroppsutfattning. Barn med denna typ av svårigheter har ofta dåligt självförtroende kring sin förmåga att delta i fysiska aktiviteter, vilket leder till att de kommer alltmer efter i sin motoriska utveckling.

■ Nycirkusen Cirkus Cirkör är en politiskt obunden ideell organisation som grundades 1995. Sedan starten har de arbetat både konstnärligt och pedagogiskt.

TILL SIST

NAMN SOM NÄMNS

■ **Stefan James**, professor i kardiologi vid institutionen för medicinska vetenskaper, **Ian Cameron**, professor i folk-rätt vid juridiska institutionen och **Christina Garsten**, professor och föreståndare vid Swedish Collegium for Advanced Studies, har tilldelats Thuréus-prisen av Kungl. Vetenskaps-Societeten.

■ **Karin Schönning**, universitetslektor vid institutionen för fysik och astronomi, har mottagit det Thalénska priset, som har sitt ursprung i en donation av Robert Thalén (1827–1905).

FOTO: MARTIN GEJE

■ **Li Bennich-Björkman**, författare och skytteansk professor i värtalighet och statskunskap vid statsvetenskapliga institutonen, får årets Disapris. Hon tilldelas priset för sin senaste bok där hon undersöker olika existentiella dimensioner av att leva i exil.

FOTO: STAFFAN CLAESON

■ **Lars Tranvik**, professor i limnologi vid institutionen för ekologi och genetik, tilldelas the International Ecology Institute Prize 2018. Priset delas ut årligen sedan 1986 till en ekolog för framstående forskning växelvis med fokus på hav, land och inlands-vatten. Han har även mottagit Einar Naumann – August Thienemann-medaljen för framstående vetenskapliga bidrag inom limnologi.

■ **Kevin Mani**, specialistläkare vid institutionen för kirurgiska vetenskaper, har tilldelats Stora forskarpriset 2018 av Svensk kirurgisk förening. Han får priset för sin forskning på pulsåder-bräck.

Nils Mårtensson, professor i metallers och metallytors fysik vid institutionen för fysik och astronomi, har belönats med

Tryckningsbidrag

Bidrag ur Vilhelm Ekmans universitetsfond och bidrag till tryck av vetenskapliga arbeten i AUU:s serier.

Ansökan skickas till: annika.windahlponten@ub.uu.se senast den 1/11. Bidragen ges normalt endast till en del av kostnaden samt utgår endast som förhandsstöd (ej till doktorsavhandlingar). ➤ Läs mer på: www.ub.uu.se

the Helmholtz Associations utmärkelse Helmholtz International Fellow Award.

PÅ GÅNG

29/9–31/10. Whole Earth?

I bild och text presenteras globala utmaningar för en hållbar utveckling inom flera olika ämnesområden. Forskare, studenter och andra medborgare uppmannas att dela sina idéer och upptäcker för en bättre och säkrare värld för kommande generationer. Sverigepremiär för utställningen i Botaniska trädgården i Uppsala.

6/10 och 7/10. The Beatles – Come together

Nu kan du höra musiken från 60-talets största popband i version för fyra sångsolister, popband och Kungliga akademiska kapellet. Två konserter kl 19. Fri entré. Biljetter hämtas i universitetshusets servicecenter samt på Studentkåren till och med den 6/10.

6/10. Visby-dagen med kulturnatten

➤ Läs mer på visbydagen.se

6–21/10. A Sense of Space

En utställning med ett urval av den engelska konstnären Lynne Browns verk, för att uppmärksamma att Uppsala universitet köpt in två tavlor med motiv från Visby och Uppsala. Visas i Orangeriet i Botaniska trädgården tisdag till söndag kl 11–16.

Föreläsningar om informationssäkerhet

I samband med Europas informationssäkerhetsmånad i oktober bjuder universitetets informationssäkerhetssamordnare in till fyra informationstillfällen på onsdagar vecka 40–43. Föreläsningarna berör it- och informationssäkerhet och är öppna för alla medarbetare vid universitetet.

➤ Mer information om tid, plats och innehåll finns på medarbetarportalen: mp.uu.se

15/10. Sista anmälningsdag till vårens kurser och program

FOTO: STEWEN QUIGLEY

16/10. Samtal i Humanistiska teatern

Andra delen i en ny seminarierie. Professor Sten Widmalm, som forskar om politisk tolerans, förklarar bland annat varför tolerans är en nödvändig förutsättning för en fungerande demokrati. Presentationen avslutas med en diskussion. Humanistiska teatern kl 18.30.

17/10 och 21/11. Hackaton på Karin Boye-biblioteket

Kaffe, mikropizza och kultur-arvsforskning – kan det bli bättre? På detta hackaton får du prova att tillämpa digitala metoder på ett kulturarvs-material från universitetets samlingar och samtidigt bidra till en ännu bättre forskningsresurs. Medtag gärna egen dator (ett fåtal finns på plats). Drop-in kl 14–19 i Spektrum, Karin Boye-biblioteket, Engelska parken.

21/10. Feministisk stadsvandring

Samling vid Geijerstadstatyn utanför universitetshuset kl 15. Gratis guidning öppen för alla.

Nominera till Martin H:son Holmdahls pris

■ Anmälan för att nominera pristagare till **Martin H:son Holmdahls pris för mänskliga fri- och rättigheter** är öppen till den 10/10. Priset delas ut till anställda vid universitetet, studenter eller alumner med tydliga kopplingar till universitetet som har gjort insatser för att främja mänskliga fri- och rättigheter.

➤ Förslag med motivering ska sändas till prisenämnden via e-post: nominera@uadm.uu.se.

Vill du utveckla samarbete med Sydafrika?

■ **The South Africa – Sweden University Forum (Sasuf)** är ett projekt mellan 13 svenska och 23 sydafrikanska universitet med syfte att utveckla samarbete inom forskning, utbildning och innovation med fokus på hållbar utveckling. En ny forsknings- och innovationsvecka äger rum i Sydafrika i maj 2019.

➤ Läs i mer i medarbetarportalen om hur man ansöker om att få delta eller kontakta projektledaren: Gustaf.Cars@uadm.uu.se

24/10. Tea-dagen

Nätverket för teknisk- och administrativ personal vid Uppsala universitet arrangerar en inspirationsdag i aulan, Polacksbacken, kl 9–16.

➤ Läs mer på medarbetarportalen: mp.uu.se

26/10. Personalfest

Uppsala universitetets personalfest går av stapeln på Uppsala konsert och kongress kl 17.30. Anmälan är öppen till den 10/10.

➤ Anmäl dig på medarbetarportalen: mp.uu.se.

26/10. Festkonsert – Eric Ericson 100 år

Uppsala universitetets Körcentrum arrangerar en festkonsert i universitetsaulan kl 19. I samband med konserten hålls ett panelsamtal kl 17.

7/11. Höstmeny

Uppsala University Jazz Orchestras höstmeny med Gunhild Carling som gästande huvudingrediens. Universitetsaulan kl 19.

16/11. Professorsinstallation

22/11. Grants Day
Uppsala University is arranging a Grants Day at the Humanities Theatre. Researchers from all fields are welcome to meet representatives from Swedish funding agencies.

Presentations will focus on criteria in evaluation, upcoming calls and, of course, inspiration.

FRISKVÅRD

Friskvårdsträning för medarbetare

Häng med på universitetets kostnadsfria friskvårdsträning. Samtliga pass välkomnar både nybörjare och vana utövare. Träningen pågår under 13 veckor med pauser för lov och helger. Ingen föransökan krävs.

■ **Funktionell träning:** måndagar kl 11.15–12, lilla salen, Campus 1477 Blåsenhus.

■ **Soma move:** tisdagar kl 11–11.45, lilla salen, Campus 1477 Blåsenhus.

■ **Styrka:** onsdagar kl 11.15–12, lilla salen, Campus 1477 Blåsenhus.

■ **Spinning:** torsdagar 16–16.45, spinningssalen, Campus 1477 Blåsenhus.

■ **Yoga:** fredagar kl 7–8, lilla salen, Campus 1477 Blåsenhus.

”Man kan ställa frågan hur lärosätena hittills agerat för att skapa mer autonomi i praktiken? Jo, genom att skjuta två tidigare autonomiutredningar i sank.”

MARGARETHA FAHLGREN, professor vid litteraturvetenskapliga institutionen, i Vetenskapsrådets webbtidning Curie, den 25/9.

KRÖNIKA OLLE JANSSON,
rektorsråd Uppsala universitet – Campus Gotland

Campus Gotland fyller 5 år

FÖR FEM ÅR SEDAN blev Högskolan på Gotland en del av Uppsala universitet och därigenom såg Campus Gotland dagens ljus. De fem åren har präglats av ett mycket intensivt, framgångsrikt och delvis utmanande utvecklingsarbete.

Sedan 2013 har universitetet framförallt arbetat med målsättningen att öka antalet studenter och lärare på campus i Visby. Flera nya utbildningsprogram har startats och vi har ökat antalet helårstudenter på campus från cirka 700 till omkring 1 100. Nu i höst startar vi ytterligare ett antal program och vi räknar med att nå målet om 1 500 helårstudenter på campus till läsåret 2021–2022. Nu när höstterminen precis har börjat kan vi konstatera att vi har tagit emot rekordmånga nya studenter. Den 10 september var sammanlagt 1 342 studenter registrerade på våra campusutbildningar.

Vi är mycket glada och stolta över att kunna konstatera att verksamheten har utvecklats så framgångsrikt. Universi-

tetets institutioner och fakulteter med verksamhet i Visby har bedrivit ett mycket seriöst och ambitiöst utvecklingsarbete. Bland annat har universitetets första internationella kandidatprogram startats vid Campus Gotland – sammanlagt fyra stycken.

Utvecklingen har genomförts av medarbetare i såväl Uppsala som på Gotland. Det har många gånger varit ett ansträngande och tidskrävande arbete – desto roligare då att konstatera att det har gett väldigt goda resultat.

MEN VI SLÅR OSS inte till ro med detta.

I september 2017 fattade konsistoriet beslut om ett nytt program för Campus Gotland. Där formuleras mål om fortsatt ökning av antal studenter, men också en långsiktig satsning på att stärka forskningen. Vidare beskrivs de särskilt goda förutsättningarna för att kraftsamla verksamheten med fokus på hållbar utveckling samt att Campus Gotland ska präglas av mång- och tvärvetenskap, regional samverkan och ökad internationalisering.

Det har varit en glädje att ha fått vara delaktig i det utvecklingsprojekt som universitetet startade då Campus Gotland bildades 2013. Nu har det gått fem år och det har i mångt och mycket varit en framgångssaga.

FOTO: MIKAEL WALLERSTEDT

Universitetet deltar i miljöarbetet bakom Årets klimatstad

Uppsala har utsetts till årets klimatstad 2018. En viktig faktor bakom utmärkelsen är nätverket Uppsala klimatprotokoll som universitetet har varit med i sedan starten 2010.

Uppsala har utsetts till årets klimatstad av 132 städer från 23 länder i Världsnaturfondens stadsutmaning ”One Planet City Challenge”. En av anledningarna till utmärkelsen är det klimatarbete som Uppsala kommun initierat genom nätverket Uppsala klimatprotokoll.

– Vi är aktiva i nätverket sedan starten för åtta år sedan. Vi har bland annat deltagit i arbetet med hållbart resande i staden, till exempel är alla våra campusområden nu diplomerade cykelvänliga arbetsplatser, säger Karolina Kjellberg, miljöchef vid Uppsala universitet.

Uppsala universitet är också aktiva i arbetet med att minska mäng-

den fossilbaserad plast som går till avfallsförbränning. Utsläppen i Uppsala av koldioxid från plast gjord på fossila råvaror är i samma storleksordning som utsläppen från trafiken.

– Vi använder mycket plast, inte minst i alla våra laboratorier. Våra miljöombud har hjälpt oss att få en bild över plastanvändningen. Nu jobbar vi med att hitta alternativ till den fossilbaserade plasten.

UNIVERSITETET DELTAR OCKSÅ i arbetet med att minimera de negativa klimateffekterna av godstransporter, mat och öka användningen av solceller.

Under hösten kommer nya utmaningar inom nätverket, till exempel avseende fastigheter, inköp, flygresa, plast och transporter. Varje deltagande organisation ska välja minst fem utmaningar som ska uppfyllas till år 2030. Vilka utmaningar som Uppsala universitet antar beslutas under hösten.

Anders Berndt

FOTO: DAVID NAYLOR

Uppsala universitet har bland annat deltagit i arbetet med hållbart resande, till exempel är alla campusområden nu diplomerade cykelvänliga arbetsplatser.

FOTO: JOSEFIN SVENSSON

HALLÅ DÄR
EVA HEGGESTAD,
professor emeritus
i litteraturvetenskap.

Mentorskap för pedagogisk utveckling

1 Du ingår i Mentorskollegiet och har varit pedagogisk mentor till nästan hundra studenter och forskare. Vad är din roll som mentor?

– Alla som undervisar vid universitetet ska genomgå en högskolepedagogisk grundkurs och min roll som mentor består av tre steg. En förhandledning, ett undervisningstillfälle där jag lyssnar och iakttar och en efterhandledning.

2 Hur får du kontakt med adepten?
– Hon eller han kontaktar mig via mejl och sedan träffas vi för att diskutera syfte, upplägg och vad adepten vill förmedla. Vi pratar också om olika undervisningsmetoder och vad som passar bäst vid just det här tillfället.

3 Vad händer sedan?

– Jag är med vid föreläsningen och till sist har vi en efterhandledning då vi diskuterar hur det gick och hur adepten själv upplevde vad som gick bra eller mindre bra. Jag ska alltså inte bedöma innehållet i lektionen utan tillsammans med adepten reflektera över det pedagogiska upplägget. Jag brukar framförallt lyfta fram det som fungerade bra – jag ser mig inte som en domare utan snarare som ett bollplank.

4 Vad får du ut av att vara mentor?

– Att vara pedagogisk mentor betyder att jag får träffa entusiastiska studenter, doktorander och forskare. Jag har lärt mig mycket om våra olika vetenskapsområden och spännande forskningsämnen, många gånger inom områden långt ifrån mitt eget. För mig är det också ett bra sätt att bibehålla kontakten med universitetet.

Birgitta Sinder Wilén

PROFILEN

/SANNA WOLK

Forskare och social entreprenör

Juridikprofessorn Sanna Wolk brinner inte bara för sin forskning. Hon är också engagerad i företaget NU: Nolla utanförskapet, som jobbar för att ge ungdomar från studieovana miljöer kontakter och verktyg för att hitta vägar in i samhället och arbetslivet.

ATT DET VAR JUST juridik och immaterialrätt som blev Sanna Wolks forskningsområde var lite av en slump.

– Det var faktiskt så att jag tyckte det var väldigt tråkigt att sommarjobba direkt efter studenten. Ef-

tersom jag kommit in på juristlinjen började jag där, och på den vägen är det.

Studierna i juridik ledde vidare till doktorandutbildningen och en avhandling i immaterialrätt, det

Professor i immaterialrätt

- Gör mig glad: Leenden, skratt.
- Gör mig arg: Inte mycket numera, det är liksom ingen idé att slösa energi.
- Fritidsintressen: Snickra, bygga, gräva, simma, vandra och åka skidor.
- Senast lästa bok: *The Sleepwalkers: How Europe Went to War in 1914* av Christopher Clark.
- Aktuell: Ny bok om EU-upphovsrätt och NU:s välgörenhetsauktion i oktober.

rättsområde som reglerar rätten till skydd för olika former av intellektuell egendom, som patent, varumärken och upphovsrätt till konstnärliga verk.

– Jag tycker det här med upphovsrätt är intressant. En kreatör skapar något som någon annan kan tjäna pengar på. Det finns en obalans där som är intressant att utforska.

Hennes forskning tar upp den tekniska utvecklingen där internet skapar nya behov kring hur upphovsrätten ska hanteras.

– Vi behöver hitta en balans mellan upphovsrätten och andra grundläggande rättigheter, som integritet och informationsfrihet, där uphovsmännen får betalt samtidigt som informationen kommer både enskilda och samhället till del.

MEN HON BRINNER INTE bara för sin forskning. Sanna Wolk är också grundare och ordförande för Institutet för immaterial- marknadsföring och konkurrensrätt (IMK) vid juridiska institutionen och just nu aktuell som initiativtagare och medgrundare till det nystartade företaget NU: Nolla utanförskapet.

– Jag har alltid jobbat mycket med jämställdhet och integration. Jag startade IMK för att föryngra och få in fler kvinnor. När jag var klar med det arbetet startade jag upp NU med två kompisar.

Verksamheten har varit igång sedan i våras och handlar bland annat om att ordna läxverkstäder hos företag för ungdomar på högstadiet och gymnasiet.

– Jag har alltid varit intresserad av integration på olika vis och det här är ett sätt att jobba för att fler ungdomar från studieovana miljöer får en inblick i arbetslivet och vad en högre utbildning kan resultera i. De får nya kontakter och förhoppningsvis leder det till att de sätter ribban högre än de kanske skulle ha gjort annars.

UNDER VÅREN HAR 15 ungdomar deltagit i läxverkstäder vid fem advokatbyråer i Stockholm. Under hösten utökas verksamheten med fler företag i Stockholm och en läxverkstad i Göteborg. Malmö står sedan på tur i början av 2019. Målet på sikt är att bygga integrationshus där ungdomar får möjlighet att lära sig om samhällsstrukturen och hur man kan jobba med social kompetens och nätverk. Affärsidén bygger på att de företag som medverkar betalar för att vara med i NU:s olika verksamheter.

– Vi har fått ett stort gensvar från företagen. Samtidigt som de anställda vill göra insatser för andra behöver företagen aktivt arbeta med CSR (Corporate Social Responsibility). Vi levererar en färdig produkt som passar in i deras verksamhetsmodell.

Att hitta ungdomar som vill delta har varit lite svårare.

– Jag har länge varit på Röda korsets läxhjälp i Rinkeby och träffat ungdomar den vägen, men vi behöver hitta fler sätt att nå ut till ungdomarna.

Josefin Svensson